

Наталія Петрівна ПОГОРЕЛЕНКО

кандидат економічних наук,
доцент,
кафедра фінансів, банківської справи та страхування,
Харківський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»
E-mail: pogorelenko.n.p.@gmail.com

**ВПЛИВ СУБ'ЄКТНОГО ЧИННИКА НА СТАБІЛЬНІСТЬ
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Погореленко, Н. П. Вплив суб'єктного чинника на стабільність банківської системи України [Текст] / Наталія Петрівна Погореленко // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2018. – Том 28. – № 1. – С. 178-195. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. Виходячи із аксіоматичності тверджень про те, що система стабільна, якщо стабільний не тільки центральний банк, але й банки другого рівня, у статті було зосереджено увагу на тому, який характер та зв'язок поєднує загальний показник фінансової стабільності (фінансовий результат) і розподілені за групами банки: системні (зараз у цій групі знаходяться винятково державні банки), банки з іноземним капіталом та інші банки (зараз фактично – приватні українські банки).

Такий вибір має об'єктивну зумовленість, зважаючи на складнощі в реалізації авторського підходу через необхідності використання коректної вибірки для розрахунків, з одного боку, та часті методичні зміни у статистичних джерелах, з іншого.

При цьому очевидним фактом є те, що кожна із означених банківських груп має не просто певні особливості власної діяльності на ринку банківських послуг, але й здійснює опосередкований чи навіть безпосередній вплив на функціонування усього банківського сектору України.

Мета. Метою статті є оцінювання якісного впливу окремих кількісних факторів на ключовий показник ефективності діяльності банківських установ – чистий прибуток (чи збиток), на рівні окремих груп, а також за системою загалом.

Метод (методологія). Побудовано мультифакторні регресійні моделі щодо залежності чистого прибутку (збитку) від окремих кількісних параметрів, які характеризують як саму банківську групу, так і систему загалом.

При цьому було виявлено додаткові кількісні фактори впливу на прибуток банківського сектору, які не входили до жодної з моделей на рівні груп.

Результати. Отримані результати дозволили наочно переконатися в тому, які саме показники здійснюють вплив на фінансовий результат за окресленими групами банків. При цьому було виявлено додаткові кількісні фактори впливу на прибуток банківського сектору, які не входили до жодної з моделей на рівні груп.

Такий результат наочно підтверджує тезу щодо складності зв'язку кількісних факторів окремих банківських груп та кінцевого фінансового результату банківської системи, що вимагає проведення більш глибокої якісної оцінки ефективності її функціонування на мікро- та макрорівні.

Ключові слова: банківська система; стабільність; суб'єкти; фактори; фінансовий результат; мультифакторна модель; оцінка; ефективність.

Nataliia Petrivna POGORELENKO

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Finance, Banking and Insurance,
Kharkiv educational-scientific institute,
Banking University
E-mail: pogorelenko.n.p.@gmail.com

IMPACT OF THE SUBJECTIVE FACTOR ON THE STABILITY OF UKRAINIAN BANKING SYSTEM

Abstract

Introduction. Proceeding from the axiomatic nature of the assertion that the system is stable only if both central bank and second-level banks are stable, the article focuses on the nature and connection between the general financial stability indicator (financial result) and particular banking groups: systemic (at the moment consists only of the state banks), banks with foreign capital and other banks.

This choice has an objective precondition, taking into consideration the difficulty in implementation of the author's approach because of the need to use a correct sample for calculations on one hand, and frequent methodological changes in statistical sources, on the other hand.

The obvious fact is that each of these banking groups has not only certain features of its own activities in the banking services market but also indirectly or even directly influences the functioning of the entire banking sector in Ukraine.

Purpose. The article aims to assess the qualitative impact of individual quantitative factors on the key indicator of the efficiency of banking institutions which is net profit (or loss), at the level of individual groups, as well as on the system as a whole.

Method (methodology). We build multifactor regression models to determine the dependency between net profit (loss) and various quantitative parameters that describe a particular banking group as well as banking system as a whole.

Results. The results of the research have clearly shown which of the factors can influence the financial outcome for outlined banking groups. We have also discovered additional quantitative factors of influence on the banking sector profit. These factors were not included into any of the models on the group level. This result vividly confirms the initial thesis about the complex nature of connection between quantitative factors of distinct banking groups and endpoint financial result of the banking system. It demands a deeper qualitative evaluation of efficiency of its functioning both on micro- and macroeconomic level.

Keywords: banking system; stability; subjects; factors; financial outcome; multi-factor model; evaluation; efficiency.

JEL classification: E50, G21

Вступ

Пріоритет економічного розвитку України – створення та підтримка на належному рівні не тільки системно, але й структурно стабільної банківської системи, яка здатна виконувати покладені на неї функції та конкурувати в умовах мінливості, пов'язаної (у тому числі) із волатильністю внутрішнього ринку від зовнішнього.

На питання забезпечення стабільності банківської системи зверталася значна увага в працях провідних українських вчених: Барановського О. І. [1], Белінської Я. В. [2], Белової І. В. [3], Дзюблук О. В. та Михайлюк Р. В. [4], Довгань Ж. М. [5], Пшик Б. І. [6], Унковської Т. [7], Саврадим В. М. [8] та багатьох інших.

Питання оцінювання стабільності банківської системи теж не залишилися поза увагою провідних українських вчених. Це знайшло відображення у дослідженнях Безродної О. С. та Лесик В. О. [9], Бобиль В. В. [10], Д'яконової І. І. та Мордань Є. Ю. [11], Карчевої Г. Т. [12], Коваленко В. В. [13], Лінтур І. В. та Кочік Т. В. [14], Майби В. В. [15], Міщенко В. та Малютіна О. [16], Телишевської Л. І. та Коренської А. М. [17] та інших вчених.

Значущість досліджуваного питання для розвитку не тільки для банківської, а й усієї економічної системи свідчить про те, що в зазначених роботах не розглядали вплив чинника типу бізнес-моделі банку на загальний фінансовий результат діяльності, що підтверджується складністю відповідного зв'язку. Це й обумовило необхідність проведення нашого дослідження для більш якісної оцінки ефективності її функціонування на мікро- та макrorівні.

Мета статті

Метою статті є розгляд якісного впливу окремих кількісних факторів на ключовий показник ефективності діяльності банківських установ – чистий прибуток (чи збиток), на рівні окремих груп, а також за системою загалом за допомогою мультифакторних регресійних моделей.

Виклад основного матеріалу дослідження

У роботі [18] при зіставленні стійкості та стабільності банківської системи з наступним виокремленням відповідних аксіоматичних тверджень було визначено, що система стабільна, якщо стабільні: центральний банк, системні банки, банки з іноземним капіталом, інші банки.

Стосовно стабільності центрального банку зауважимо, що вона реалізується через його регуляторну діяльність та здатність оперативно реагувати на існуючі виклики через удосконалення підходів до інструментів макропруденційної політики та трансмісійного механізму грошово-кредитної політики.

У межах нашої роботи зосередимо увагу на тому, який внесок у загальні показники фінансової стабільності роблять банки другого рівня, розподілені як системні (зараз – державні), банки з іноземним капіталом, інші банки (зараз – приватні банки).

Очевидно, що чинником, який серед інших визначає стабільність банківської системи, є так званий «суб'єктний», дослідження якого дозволяє зробити висновки щодо того, яка група банків чинить найбільший вплив на стабільне функціонування всієї банківської системи. Тому як ці суб'єкти будемо обирати відповідні групи банків.

Щодо групи системних банків, то Національний банк України (далі – НБУ) почав їх виокремлювати наприкінці 2014 року, затвердив 25 грудня Постановою Правління №863 «Положення про порядок визначення системно важливих банків» [19], до категорії яких тоді було віднесено вісім банків.

НБУ визначає як системно важливі банки ті, банкрутство або неналежне функціонування яких може створити системні ризики для фінансової системи. Це було зумовлено значним впливом їх діяльності на стабільність банківської системи з обґрунтуванням подальшої регламентації особливостей регулювання та нагляду за ними, зокрема – в частині підвищених вимог до капіталу цих банків для подальшого зменшення системних ризиків всієї банківської системи.

Окрім підходу до розрахунку показника системної важливості банку, Національним банком України було запропоновано критерії, за якими банк зараховується до категорії системно важливого:

- розмір банку (загальні активи; кошти фізичних осіб, суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ);
- ступінь фінансових взаємозв'язків (кошти, розміщені в інших банках; кошти, залучені від інших банків);
- напрям діяльності (кредити, надані суб'єктам господарювання у промисловість, сільське господарство та будівництво).

Планувалось також розробити нормативно-правові акти, призначені для регулювання та нагляду за системно важливими актами, а також запровадження нових регуляторних вимог до них, щоб акціонери цих банків могли своєчасно реагувати на виявлені в ході нагляду проблеми.

Пізніше, 16 лютого 2016 року, Комітетом з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем Національного банку України, було прийнято рішення про визначення системними [20] вже трьох системно важливих банків. При цьому НБУ вказав, що основа для віднесення банку до системно важливого залишається минулорічною, але він повинен бути вищим, ніж показник середньоарифметичного показника системної важливості відповідних банків.

Для визначення системно важливих банків НБУ вже не тільки виділив базові показники, але й навів коефіцієнти зважування за ними:

- загальні активи (коефіцієнт – 35 %);
- кошти фізичних осіб, суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ (коефіцієнт – 35 %);
- кошти, розміщені в інших банках (коефіцієнт – 7,5 %);
- кошти, залучені від інших банків (коефіцієнт – 7,5 %);
- кредити, надані суб'єктам господарювання у промисловість, сільське господарство та будівництво (коефіцієнт – 15 %).

Документом також встановлено, що з 1 січня 2019 року системно важливий банк повинен дотримуватись спеціальних значень економічних нормативів:

- нормативу миттєвої ліквідності (Н4) – не менше 30 %;
- максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) – не більше 20 %.

Додаткова регуляція для системно важливих банків – вимога щодо формування буферу системної важливості з 1 січня 2020 року (який розраховується від загального обсягу ризику, відповідно

до розділу X «Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні», затвердженої Постановою Правління Національного банку України від 26.09.2001., №841/6-32 (зі змінами та доповненнями) [21]. Порядок визначення буфера системної важливості виглядає наступним чином (табл. 1).

Таблиця 1. Порядок визначення буфера системної важливості для системно важливих банків

Категорія системно важливого банку	Розмір показника системної важливості банку, %	Розмір буфера системної важливості, %
1 категорія	менше 5	1
2 категорія	від 5 до 10	1,5
3 категорія	більше 10	2

**Побудовано за даними [21].*

Рішенням Правління Національного банку України від 23.02.2017 р., №100-рш [22] перелік системно важливих банків було залишено без змін.

Динаміку бачення Національного банку України переліку системно важливих банків наведено в табл. 2.

Таблиця 2. Визначення переліку системно важливих банків Національним банком України

на 2015 рік	на 2016 рік	на 2017 рік
ПАТ «ПРИВАТБАНК» АТ «Ощадбанк» АТ «Укрексімбанк» АТ «Дельта Банк» АТ «Райффайзен Банк Аваль» ПАТ «Укрсоцбанк» ПАТ «Промінвестбанк» АТ «Сбербанк Росії»	ПАТ «ПРИВАТБАНК» АТ «Ощадбанк» АТ «Укрексімбанк»	ПАТ «ПРИВАТБАНК» АТ «Ощадбанк» АТ «Укрексімбанк»

**Складено за даними НБУ.*

Показники значущості системно важливих банків у показниках всієї банківської системи України наведено в табл. 3.

Таблиця 3. Частка показника «Активи» системно важливих банків у загальній величині активів банківської системи України у 2015 році

Банк	Активи, млрд грн	Частка в загальній величині активів банківської системи, %
ПАТ «ПРИВАТБАНК»	204,5	15,5
АТ «Ощадбанк»	128,1	9,7
АТ «Укрексімбанк»	125,9	9,5
АТ «Дельта Банк»	60,3	4,5
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	46,8	3,5
ПАТ «Укрсоцбанк»	48,2	3,6
ПАТ «Промінвестбанк»	52,6	3,9
АТ «Сбербанк Росії»	46,7	3,5

**Побудовано за даними НБУ.*

Хоча критерії, встановлені НБУ для визначення системно важливого банку, відрізняються від аналогічних критеріїв, які використовують у своїй регуляторній практиці ФРС та Базельський комітет, багато експертів вважають, що існуючий принцип «занадто великий, щоб збанкрутувати» не є аксіомним по відношенню до них. Аргументи: відповідальність перед суспільством за втрати внаслідок системних збоїв та ризики, які вони породжують [23].

2015 рік для системно важливих банків ознаменувався проблемами з платоспроможністю для АТ «Дельта Банк» (про початок яких свідчило віднесення його до категорії проблемних ще в жовтні 2014 року). Він був єдиним з цієї категорії, кого 2 березня 2015 року було визнано неплатоспроможним з наступним уведенням в нього тимчасової адміністрації, а 5 жовтня 2015 року – за пропозицією ФГВФО ухвалено рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію [24].

На наступні два роки частка системно важливих банків у показнику загальних активів банківської системи виглядала наступним чином (табл. 4).

Таблиця 4. Частка показника «Активи» системно важливих банків у загальній величині активів банківської системи України у 2016-2017 роках

Банк	2016 рік		2017 рік	
	Активи, млрд грн	Частка в загальній величині активів банківської системи, %	Активи, млрд грн	Частка в загальній величині активів банківської системи, %
ПАТ «ПРИВАТБАНК»	264,8	21,1	220,0	17,5
АТ «Ощадбанк»	159,3	12,7	210,0	16,7
АТ «Укресімбанк»	141,2	11,2	160,6	12,7

**Побудовано за даними НБУ.*

Оскільки системний ризик завжди супроводжується відповідним шоком всередині системи в момент його появи та реалізації, діяльність системних банків починає набувати особливої значущості – заради того, щоб унеможливити поглиблення негативних наслідків для всієї економіки [25].

Попри те, що для представлення результатів діяльності системних банків вони не виділяються в окрему групу, оскільки за станом на 01.01.2017 року НБУ відносить їх до групи державних банків, особливої значущості набувають питання окремих досліджень, у тому числі, їхнього впливу на формування ключових ризиків банківського сектору.

При цьому зауважимо, що в межах нашого дослідження доцільно трансформувати (певним чином – розширити) визначену категорію «системні банки» у категорію «державні банки», оскільки сьогодні саме цей сектор є доволі визначальним при розгляді загальних тенденцій розвитку банківської системи, що підтверджується у роботі [26], а також «Засадами стратегічного реформування державного банківського сектору» [27].

Така трансформація, на нашу думку, є доцільною, оскільки:

- розвиток державних банків сьогодні – окрема значуща складова державних регуляцій у частині вдосконалення їхніх операційних моделей та подальшого підвищення ефективності їхньої діяльності;
- внесення АТ «Укргазбанк» (основний власник – Міністерство фінансів України – 94,94 %, частка активів банку в загальних активах банківської системи на 01.01.2017 року – 4,21 % [28]) у цю вибірку є доволі логічним, оскільки перспективи його розвитку – складова майбутньої Стратегії розвитку державних банків, яка на сьогодні є предметом нормотворчих зусиль ключових регуляторів – Національного банку України, Кабінету міністрів України та Міністерства фінансів України;
- включення АТ «УБРР» (основний власник – Фонд державного майна України (98,33 %), частка активів банку в загальних активах банківської системи на 01.01.2017 року – 0,01 % [28]) та ПАТ «Розрахунковий центр» (основний власник – Національний банк України (83,55 %), частка активів банку в загальних активах банківської системи на 01.01.2017 року – 0,02 % [28]) зумовлюється, скоріше, «чистотою» вибірки, ніж їхнім потенційним впливом на загальні тренди розвитку банківської системи України.

Щодо групи банків з іноземним капіталом, зазначимо, що підходи НБУ щодо їх виокремлення не зазнали суттєвих змін. Відповідно до чинної нормативної бази [29], банком з іноземним капіталом вважається такий, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10 %. Статистична вибірка цих банків у загальній сукупності виділяє банки з іноземним капіталом (загальна кількість), у тому числі – банки із 100-відсотковим іноземним капіталом.

Щодо складової «інші банки», вказаної при формування відповідних аксіоматичних положень, то в межах цього підрозділу до них віднести ті, які, згідно з підходом НБУ:

- у 2016 році – відносились до групи I (більше 0,5 % активів банківської системи) та групи II (менше 0,5 % активів банківської системи);

- у 2017 та 2018 роках – відносяться до групи банків з приватним капіталом (у яких серед кінцевих власників істотної участі є один чи кілька приватних інвесторів, що прямо та/або опосередковано володіють не менше ніж 50 % статутного капіталу банку).

Отже, усі подальші дослідження будемо робити в наступних межах:

- Група 1 – державні банки;
- Група 2 – банки з іноземним капіталом;
- Група 3 – приватні банки.

Саме така позиція вбачається найбільш доцільною, оскільки враховує підхід, в основі якого – визначення впливу бізнес-моделей та особливостей корпоративного управління банків на загальні показники банківської системи.

Як виявив період очищення банківської системи (2014-2015 рр.), основна претензія регулятора до банківських установ у цей період – невиконання встановлених вимог щодо мінімального розміру статутного капіталу, оскільки саме у величині його розміру він бачив ключову проблему щодо забезпечення стабільності банківського сектору. Тому основною тенденцією стало посилення вимог НБУ до нормативу капіталу.

Так 6 серпня 2014 року НБУ прийняв Постанову № 464 «Про приведення статутного капіталу банків у відповідність до мінімально встановленого розміру» [30], якою встановив графік збільшення мінімального розміру статутного капіталу для банків України.

Після цього, Національний банк України неодноразово повертався до цього питання, пояснюючи це тим, що зміна встановленого графіку тісно корелювала із існуючими (у момент затвердження кожної наступної Постанови Правління НБУ) ризиками банківського сектору. Це знаходило своє відображення у прийнятті наступних Постанов:

- Постанови № 58 від 04.02.2016р. «Про збільшення капіталу банків» [31];
- Постанови № 242 від 07.04.2016 р. «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» [32];
- Постанови №2 від 11.01.2017 року «Про визнання такою, що втратила чинність, постанови Правління Національного банку України №57 від 04.02.2016р.» [33];
- Постанови № 136 від 21.12.2017р «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» [34].

Узагальнення цих вимог наведено в табл. 5.

Таблиця 5. Календарні зміни вимог Національного банку України до мінімального розміру статутного та регулятивного капіталу банків

Вимога щодо мінімального розміру статутного капіталу, млн грн	Постанова Правління НБУ...			
	№464 від 06.08.2014 р.	№ 58 від 04.02.2016 р.	№242 від 07.04.2016 р.	№136 від 21.12.2017 р.
120	17.06.2016 р.	17.06.2016 р.	17.06.2016 р.	-
200	11.07.2017 р.	-	11.07.2017 р.	-
300	11.07.2020 р.	-	11.07.2018 р.	11.01.2020 р.
400	11.07.2022 р.	11.01.2018 р.	11.01.2019 р.	11.01.2022 р.
450	-	11.01.2019 р.	11.01.2020 р.	-
500	11.07.2022 р.	11.07.2024 р.	11.07.2024 р.	11.07.2024 р.

**Побудовано за даними НБУ.*

Як видно з даних таблиці, цей графік – чітке відображення «бачення» ситуації на банківському ринку крізь «призму» показника статутного та регулятивного капіталу. Саме він був покладений за основу в регуляторній діяльності НБУ з періоду загострення кризи 2014-2015 рр.

Пом'якшення графіку збільшення мінімального розміру статутного та регулятивного капіталів НБУ пояснює стабілізацію у фінансовій системі та позитивну динаміку ключових показників банків.

Результатом доволі ефективних регулятивних дій стало те, що показник адекватності капіталу групою невеликих банків за станом на 22.12.2017 р. [35] суттєво перевищує нормативне значення – більш ніж у 2 рази.

Діагностика якості активних операцій показала, що лише 4 банки з цієї групи потребували докапіталізації через незадовільну якість кредитного портфеля.

Тому без створення додаткових ризиків для фінансової стабільності сформувались передумови для такого пом'якшення, при тому, що НБУ залишається на позиції, що «ключовим завданням для

акціонерів та ТОП-менеджменту невеликих банків має стати розробка та перегляд їхніх бізнес-моделей». Причина: станом на 11.12.2017 р. 42 банки мають статутний капітал менше 300 млн грн.

Динамічні зміни у структурі капіталу національної банківської системи та зміни кількості банківських установ з державним та іноземним капіталом свідчать про те, що за останні роки банківська система України за цими показниками зазнала суттєвих змін. Дані табл. 6 лише підтверджують цю тезу.

Таблиця 6. Динаміка кількості банків України

Показник	За станом на 01.01 відповідного року					01.10.17
	2012	2013	2014	2015	2016	
Кількість діючих банків, усього	176	176	180	163	100	88
З них:						
1. Банки з державним капіталом	6	6	8	9	5	6
у т.ч. – зі 100 % державним капіталом	3	3	3	4	2	3
Частка державного капіталу у статутному капіталі банків України, %	33,13	32,93	31,70	33,92	30,18	60,38
2. З іноземним капіталом	53	53	49	51	40	38
у т.ч. – зі 100 % іноземним капіталом	22	22	19	19	17	17
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків України, %	41,9	39,5	34	32,5	56	-
3. Банки з приватним капіталом	139	140	145	123	70	57
Частка приватного капіталу у статутному капіталі банків України, %	18,64	23,00	24,11	22,26	15,83	5,33

*Побудовано за даними НБУ.

З огляду на обраний «суб'єктний» підхід як базовий, розглянемо взаємовплив досліджуваних показників у межах кожної встановленої групи.

1. Державні банки. Грудень 2016 року ознаменував небувалу до цього зміну співвідношення всередині банківської системи. Проте така концентрація державного капіталу в банківській системі була не завжди (табл. 7).

Таблиця 7. Динаміка частки державного капіталу в банківській системі України

Період, рік	Кількість банків з державним капіталом	Назви банків	Частка держави
1	2	3	4
2008	3	АТ «Ощадбанк»	КМУ – 100 %
		АТ «УБРР»	Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України – 100 %
		АТ «Укресімбанк»	КМУ – 100 %
2009	3	АТ «Ощадбанк»	КМУ – 100 %
		АТ «УБРР»	Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України – 100 %
		АТ «Укресімбанк»	КМУ – 100 %
2010	6	АТ «Ощадбанк»	КМУ – 100 %
		АТ «УБРР»	Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України – 100 %
		АТ «Укресімбанк»	КМУ – 100 %
		ПАТ «Родовід банк»	Мінфін – 99,9907 %
		ПАТ «Київ»	Мінфін – 99,9369 %
АТ «Укргазбанк»	Мінфін – 81,5789 %		

Продовження таблиці 7

1	2	3	4
2011	6	АТ «Ощадбанк»	КМУ – 100 %
		АТ «Укрексімбанк»	КМУ – 100 %
		АТ «УБРР»	Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України – 100 %
		ПАТ «Родовід банк»	Мінфін – 99,9937 %
		ПАТ «Київ»	Мінфін – 99,9369 %
		АТ «Укргазбанк»	Мінфін – 87,7190 %
2012	6	АТ «Ощадбанк»	КМУ – 100 %
		АТ «Укрексімбанк»	КМУ – 100 %
		АТ «УБРР»	Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України – 100 %
		ПАТ «Родовід банк»	Мінфін – 99,9937 %
		ПАТ «Київ»	Мінфін – 99,9369 %
		АТ «Укргазбанк»	Мінфін – 92,9998%
2013	6	АТ «Ощадбанк»	КМУ – 100 %
		АТ «Укрексімбанк»	КМУ – 100 %
		АТ «УБРР»	Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України – 100 %
		ПАТ «Родовід банк»	Мінфін – 99,9937 %
		ПАТ «Київ»	Мінфін – 99,9369 %
		АТ «Укргазбанк»	Мінфін – 92,9998%
2014	8	АТ «Ощадбанк»	КМУ – 100 %
		АТ «Укрексімбанк»	КМУ – 100 %
		ПАТ «Держзембанк»	КМУ – 100 %
		АТ «Український банк реконструкції та розвитку»	Мінфін – 99,9945 %
		ПАТ «Родовід банк»	Мінфін – 99,9937 %
		ПАТ «Київ»	Мінфін – 99,9369 %
		АТ «Укргазбанк»	Мінфін – 92,9998%
		ПАТ «Розрахунковий центр»	НБУ – 77,79 %
2015	9	АТ «Ощадбанк»	КМУ – 100 %
		АТ «Укрексімбанк»	КМУ – 100 %
		ПАТ «Держзембанк»	КМУ – 100 %
		ПАТ «Кристалбанк»	ФГВФО – 100 %
		АТ «УБРР»	Мінфін – 99,9945 %
		ПАТ «Родовід банк»	Мінфін – 99,9937 %
		ПАТ «Київ»	Мінфін – 99,9369 %
		АТ «Укргазбанк»	Мінфін – 92,9998%
2016	6	ПАТ «Розрахунковий центр»	НБУ – 77,79 %
		АТ «Ощадбанк»	КМУ – 100 %
		АТ «Укрексімбанк»	КМУ – 100 %
		ПАТ «Держзембанк»	КМУ – 100 %
		АТ «УБРР»	Фонд державного майна України – 99,9945 % КМУ – 0,0055 %
		АТ «Укргазбанк»	Мінфін – 94,9409 %
2017	6	ПАТ «Розрахунковий центр»	НБУ – 77,7897 % КМУ – 8,661 %
		АТ «Ощадбанк»	КМУ – 100 %
		АТ «Укрексімбанк»	КМУ – 100 %
		ПАТ КБ «Приватбанк»	Мінфін- 100 %
		АТ «УБРР»	Фонд державного майна України – 98,3275 % КМУ – 0,0054 %
		АТ «Укргазбанк»	Мінфін – 94,9409 %
		ПАТ «Розрахунковий центр»	НБУ – 83,5491 % КМУ – 6,415 %

*Побудовано за даними НБУ.

Дані таблиці свідчать, що до 2009 року в Україні функціонувало три державних банки, які мали відповідне призначення та виконували покладені на них функції та завдання. При цьому через розгортання в Україні фінансово-економічної кризи та незважаючи на чималі зусилля регулятора щодо боротьби з її наслідками, не всі банки змогли встояти та продовжувати виконувати свої зобов'язання. Виходячи з цього, українським Урядом було прийнято рішення увійти у власність трьох банків та не допустити їхнього банкрутства.

Наступна хвиля кризи 2014-2015 років та початок так званого «банкопаду» змусили ухвалити рішення щодо входження держави до капіталу ще двох банків. Надалі в проблемних банках було введено тимчасову адміністрацію, а також розпочато процедуру ліквідації. Наприкінці 2016 року держава у особі Міністерства фінансів України стала власником ПАТ «Приватбанк», який було націоналізовано задля недопущення загострення кризи банківської системи та її колапсу. Станом на кінець 2017 року в Україні залишається шість банків, які знаходяться у державній власності.

2. Далі розглянемо присутність іноземного капіталу в структурі капіталу банківської системи. До речі, це питання завжди перебуває в полі дискусій практичного характеру як з боку банкірів, так і науковців, оскільки обидва учасника дискусії сходяться в думках стосовно того, що його надмірна концентрація може призвести до втрати поняття «національна банківська система». Регулятор у своїх наглядних процедурах протягом тривалого часу абстрагувався від поняття «природа капіталу», зосереджуючи основну увагу на дотриманні цими банками встановлених вимог щодо капіталу для забезпечення стабільності банківської системи

Країни, яким належать 100 % акцій банку, наведено в таблиці 8.

Таблиця 8. Власники акцій банків зі 100 % іноземним капіталом

Назва банку	Країна / % акцій, що належить нерезидентам	Станом на:	Статутний капітал (тис. грн) станом на 01.07.2017 р.
ПАТ «Сбербанк»	Росія – 100 %	01.01.2017 р.	12 465 461
ПАТ «Альфа-банк»	Кіпр – 100 %	14.02.2017 р.	12 179 756
АТ «ОТП Банк»	Угорщина – 100 %	01.01.2017 р.	6 186 023
ПАТ «Сітібанк»	США – 100 %	01.01.2018 р.	200 000
АТ «Прокредит Банк»	Німеччина – 100 %	01.01.2017 р.	836 708
ПАТ «ІНГ Банк Україна»	Нідерланди – 100 %	01.01.2017 р.	731 298
ПАТКБ «Правекс-Банк»	Італія – 100 %	01.01.2017 р.	1 038 007
ПАТ «БТА Банк»	Казахстан – 100 %	20.07.2017 р.	1 500 000
ПАТ «СЕБ Корпоративний»	Швеція – 100 %	01.01.2017 р.	250 000
ПАТ «Дойче Банк ДБУ»	Німеччина – 100 %	01.01.2017 р.	301 839
ПАТ «Банк Форвард»	Росія – 100 %	01.01.2017 р.	540 752
ПАТ «Кредит Європа Банк»	Нідерланди 100 %	01.01.2017 р.	252 500
АТ «БМ Банк»	Росія – 100 %	01.01.2017 р.	3 281 397
ПАТ «Кредитвест Банк»	Туреччина – 100 %	01.01.2017 р.	204 933
АТ «КІБ»	Великобританія – 100 %	01.01.2017 р.	128 621
ПАТ «Агропросперіс Банк»	США, Австрія – 100 %	01.01.2017 р.	160 000
ПАТ КБ «Центр»	Франція – 100 %	01.01.2017 р.	120 000
ПАТ «Банк Кредит Дніпро»	Кіпр – 100 %	01.01.2017 р.	1 521 000

**Побудовано за даними НБУ.*

Найбільшими інвесторами в банківську систему України є США, Німеччина, Нідерланди, Кіпр та Росія, що пояснюється як суто комерційними інтересами материнських банків, так і економічною «репутацією» окремих країн-інвесторів.

Крім того, є країни, які мають істотну участь у банках України, дані про яких наведено в таблиці 9.

Аналіз даних свідчить, що найбільшу частку банківського ринку України охоплюють такі країни, як Кіпр, Греція, Франція, США, Туреччина та Росія. При цьому остання за 2014-2017 роки очікувано значно скоротила свою присутність на вітчизняному банківському ринку, тоді як інвестори з інших країн, якими було прийняте рішення продовжити власну діяльність в Україні, загалом закріпились у банківському секторі.

Таблиця 9. Нерезиденти, які мають істотну участь у банках України

Назва банку	Країна / % акцій, що належить нерезидентам	Станом на:	Статутний капітал (тис. грн) станом на 01.07.2017р.
ПАТ «Укрсоцбанк»	Люксембург – 99,9104 %	14.02.2017 р.	16 673 140
ПАТ «Креді Агріколь Банк»	Франція – 99,9961 %	01.01.2017 р.	1 222 929
ПАТ «Промінвестбанк»	Росія – 99,7726 %	18.10.2017 р.	40 616 898
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	Австрія – 68,27 % ЄБРР – 30 %	18.03.2017 р.	6 154 516
ПАТ «УкрСиббанк»	Франція – 59,9996 % ЄБРР – 40,00 %	01.01.2017 р.	5 069 262
ПАТ «ВТБ Банк»	Росія – 99,9959 %	01.01.2017 р.	34 215 784
ПАТ «Кредобанк»	Польща – 99,6293 %	01.01.2017 р.	2 248 969
ПАТ «Марфін Банк»	Кіпр – 99,91 %	14.06.2017 р.	462 101
ПАТ «Ідея Банк»	Польща – 99,5878 %	01.01.2017 р.	298 742
АТ «Піреус Банк МКБ»	Греція – 99,9918 %	01.01.2017 р.	2 531 347
ПАТ «Мегабанк»	Великобританія – 15 % Німеччина – 15 %	01.01.2017 р.	620 000
ПАТ «Універсал Банк»	Кіпр – 99,9870 %	01.01.2017 р.	3 102 672
АКБ «Індустріалбанк»	Ізраїль – 48,3457%	10.04.2017 р.	607 798
ПАТ «Банк Авангард»	Кіпр – 99,9902 %	01.01.2017 р.	208 498
ПАТ «Перший інвестиційний банк»	Росія – 88,890583%	19.05.2017 р.	230 000
ПАТ «Скай Банк»	Казахстан – 99,4409	14.08.2017 р.	120 100
АТ «Таскомбанк»	Кіпр – 99,8685%	19.06.2017 р.	608 000
ПАТ «Банк Фамільний»	Британські віргінські острові – 62,9155 %	08.08.2017 р.	120 000

**Побудовано за даними НБУ.*

3. Щодо банків з приватним капіталом, то станом на початок 2017 року кількісно вони склали дві третини від усіх установ, що мали відповідну ліцензію Національного банку України. При цьому більшість з них – переважно невеликі банки, які локально обслуговують окремі регіони та не мають розгалуженої філії по всій території України, на відміну від державних банківських установ або банківських установ з іноземним капіталом.

При цьому, кожна група банків із зазначеної вище класифікації, по-перше, має об'єктивні особливості функціонування на ринку та, по-друге, здійснює вплив на функціонування банківської системи України загалом.

Саме тому доцільно більш детально розглянути вплив окремих кількісних факторів на основний результуючий показник ефективності діяльності банківських установ – прибуток, як за окремими групами, так і за системою загалом.

Для цього було побудовано багатофакторні регресійні моделі залежності прибутку від окремих кількісних параметрів, що описують виділену банківську групу або систему в стандартизованому вигляді.

Як первинні статистичні дані було використано відповідні показники з офіційного сайту Національного банку України [36].

Відібраними вихідними даними для кожної групи банків стали:

- для групи 1 (державні банки): Y – чистий прибуток / збиток, X_1 – відсоткові доходи, X_2 – відсоткові витрати, X_3 – резерви під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів);
- для групи 2 (банки з іноземним капіталом): Y_2 – чистий прибуток / збиток, X_{21} – відсоткові витрати, X_{22} – резерви, X_{23} – кредити та заборгованість клієнтів, X_{24} – резерви під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів, X_{25} – власний капітал;
- для групи 3 (банки з приватним капіталом): Y_3 – чистий прибуток / збиток, X_{31} – відсоткові доходи, X_{32} – відсоткові витрати, X_{33} – кредити та заборгованість клієнтів, X_{34} – резерви під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів, X_{35} – статутний капітал, X_{36} – власний капітал, X_{37} – депозити.

Далі для кожної групи було побудовано багатофакторну регресійну модель залежності прибутку (збитку) банків цієї групи від обраних кількісних показників.

Отримані результати дозволили зробити наступні висновки.

1. Для державних банків (група 1) відповідно до результатів R-квадрат дорівнює 0,7. Це означає, що знайдена функція регресії на 70 % описує зв'язок між вихідними значеннями Y і X , а 30 % припадає на інші фактори, що безпосередньо не входять до моделі. При цьому модель є значущою за F-критерієм Фішера, а всі змінні X мають P -значення $< 0,05$, а відтак є статистично значимими.

При аналізі окремих змінних, що входять у модель, було виявлено пряму залежність прибутку (Y_1) банків цієї групи від отримуваних ними відсоткових доходів (змінна X_{11}), пряму залежність від відсоткових витрат, які вони несуть у процесі здійснення власної діяльності (змінна X_{12}), а також обернену залежність резервів під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів (змінна X_{13}).

Кількісно залежність описується наступним чином. За незмінного середнього рівня інших факторів у моделі:

- при зміні значення показника відсоткових доходів (змінна X_{11}) на 1 %, значення результуючого показника змінюється на 3,285 %;
- при зміні значення показника відсоткових витрат (змінна X_{12}) на 1 %, значення результуючого показника змінюється на 6,612 %;
- при зміні значення показника резервів під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів (змінна X_{13}) на 1 %, значення результуючого показника змінюється на -0,134 %.

2. Для банків з іноземним капіталом (група 2), відповідно до отриманих результатів R-квадрат дорівнює 0,69. Це означає, що знайдена функція регресії на 69 % описує зв'язок між вихідними значеннями Y і X , тоді як 31 % припадає на інші фактори, що безпосередньо не входять до моделі. При цьому модель є значущою за F-критерієм Фішера. Змінні X_{21} , X_{22} , X_{24} та X_{25} мають P -значення $< 0,05$, а відтак є статистично значимими. Оскільки P -значення змінної $X_{23} > 0,05$, вона не є значущою, а тому не буде братися до подальшого розгляду.

Зокрема, було виявлено пряму залежність прибутку (Y_2) банків цієї групи від відсоткових витрат, які вони несуть у процесі здійснення власної діяльності (змінна X_{21}), пряму залежність від обсягу сформованих резервів (змінна X_{22}), пряму залежність від резервів під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів (змінна X_{24}), а також пряму залежність від власного капіталу банків (змінна X_{25}).

Кількісно залежність описується наступним чином. За незмінного середнього рівня інших факторів у моделі:

- при зміні значення показника відсоткових витрат, які вони несуть у процесі здійснення власної діяльності (змінна X_{21}) на 1 %, значення результуючого показника змінюється на 1,26 %;
- при зміні значення показника обсягу сформованих резервів (змінна X_{22}) на 1 %, значення результуючого показника змінюється на 2,07 %;
- при зміні значення показника резервів під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів (змінна X_{24}) на 1 %, значення результуючого показника змінюється на 0,685 %;
- при зміні значення показника власного капіталу банків (змінна X_{25}) на 1 %, значення результуючого показника змінюється на 0,00048 %.

3. Для банків з приватним капіталом (група 3) відповідно до отриманих результатів R-квадрат дорівнює 0,63. Це означає, що знайдена функція регресії на 63 % описує зв'язок між вихідними значеннями Y і X , тоді як 37 % припадає на інші фактори, що безпосередньо не входять до моделі. При цьому модель є значущою за F-критерієм Фішера. Змінні X_{31} , X_{32} , X_{33} , X_{34} , X_{35} та X_{36} мають P -значення $< 0,05$, а відтак є статистично значущими. Оскільки P -значення змінної $X_{37} > 0,05$, вона не є значущою, а тому не буде братися до подальшого розгляду.

Зокрема, було виявлено пряму залежність прибутку (Y_3) банків цієї групи від відсоткових витрат, які вони несуть у процесі здійснення власної діяльності (змінна X_{31}), пряму залежність від обсягу сформованих резервів (змінна X_{32}), зворотну залежність від обсягу наданих кредитів та загальної заборгованості клієнтів (змінна X_{33}), пряму залежність від резервів під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів (змінна X_{34}), зворотну залежність від власного капіталу банків (змінна X_{35}), пряму залежність від статутного капіталу банків (змінна X_{36}).

Кількісно залежність описується наступним чином. За незмінного середнього рівня інших факторів у моделі:

- при зміні значення показника відсоткових витрат, які вони несуть у процесі здійснення власної діяльності (змінна X_{31}) на 1 %, значення результуючого показника змінюється на 0,28 %;
 - при зміні значення показника обсягу сформованих резервів (змінна X_{32}) на 1 %, значення результуючого показника змінюється на 0,36 %;
 - при зміні значення показника обсягу наданих кредитів та загальної заборгованості клієнтів (змінна X_{33}) на 1 %, значення результуючого показника змінюється на -0,64 %;
 - при зміні значення показника резервів під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів (змінна X_{34}) на 1 %, значення результуючого показника змінюється на 0,18 %.
 - при зміні значення показника власного капіталу банків (змінна X_{35}) на 1 %, значення результуючого показника змінюється на -0,0003 %;
-

– при зміні значення показника статутного капіталу банків (змінна X_{36}) на 1%, значення результуючого показника змінюється на 0,0004%.

Визначення факторів, які чинять найбільший вплив на показник «Фінансовий результат» (прибуток чи збиток) у межах визначених груп, доцільно продовжити дослідженням гіпотези про те, чи відповідають найбільш значущі (за Р-критерієм) показники всередині моделей за окремими групами ступеня та характеру (наявності чи відсутності зв'язку) впливу на показник «Фінансового результату» усієї банківської системи України загалом.

Узагальнення результатів наведено в табл. 10.

Таблиця 10. Результати побудови багатофакторних регресійних моделей залежності прибутку (збитку) банків Груп 1-3 від обраних кількісних показників

	Група 1	Група 2	Група 3
1. Регресійна статистика			
Множинний R	0,837137528	0,831821205	0,791544603
R-квадрат	0,700799241	0,691926517	0,626542859
Нормований R-квадрат	0,650849193	0,61751672	0,510802043
Стандартна помилка	13699,75311	7541,217432	2152,058385
Спостереження	35	35	35
2. Дисперсійний аналіз			
Регресія			
df	3	5	7
SS	14067158830	3831861793	217558545,8
MS	4689052943	766372358,7	31079792,26
F	24,98386674	13,47587292	6,710733747
Значимість F	2,06553E-08	7,83268E-07	0,00011927
Коефіцієнти			
Y-перетин	0	0	0
Змінна	$X_{11} = 3,285057679$	$X_{21} = 1,255736644$	$X_{31} = 0,283951509$
Змінна	$X_{12} = 6,612399841$	$X_{22} = 2,070637724$	$X_{32} = 0,364979338$
Змінна	$X_{13} = -0,133593844$	$X_{23} = 0,019513313$	$X_{33} = -0,063658125$
Змінна	-	$X_{24} = 0,6845767$	$X_{34} = 0,179806625$
Змінна	-	$X_{25} = 0,000484361$	$X_{35} = -0,000269642$
Змінна	-	-	$X_{36} = 0,000375188$
Змінна	-	-	$X_{37} = 0,056017535$
Стандартна похибка			
Y-перетин	-	-	-
Змінна	$X_{11} = 0,764628556$	$X_{21} = 0,370467824$	$X_{31} = 0,134562456$
Змінна	$X_{12} = 1,251071789$	$X_{22} = 0,495410113$	$X_{32} = 0,178651473$
Змінна	$X_{13} = 0,048250073$	$X_{23} = 0,043436579$	$X_{33} = 0,019874723$
Змінна	-	$X_{24} = 0,205505246$	$X_{34} = 0,069533727$
Змінна	-	$X_{25} = 0,000213984$	$X_{35} = 0,000124192$
Змінна	-	-	$X_{36} = 9,32125E-05$
Змінна	-	-	$X_{37} = 0,028817064$
t-статистика			
Y-перетин	-	-	-
Змінна	$X_{11} = 4,296279095$	$X_{21} = 3,389597051$	$X_{31} = 2,110183765$
Змінна	$X_{12} = 5,285388014$	$X_{22} = 4,179643633$	$X_{32} = 2,042968533$
Змінна	$X_{13} = -2,768780163$	$X_{23} = 0,449236883$	$X_{33} = -3,202969107$
Змінна	-	$X_{24} = 3,331188437$	$X_{34} = 2,585890812$
Змінна	-	$X_{25} = 2,263539364$	$X_{35} = -2,171167377$
Змінна	-	-	$X_{36} = 4,025081564$
Змінна	-	-	$X_{37} = 1,943901553$
P-значення			
Y-перетин	-	-	-
Змінна	$X_{11} = 0,000151321$	$X_{21} = 0,001976945$	$X_{31} = 0,043906551$
Змінна	$X_{12} = 8,6614E-06$	$X_{22} = 0,000232552$	$X_{32} = 0,050570689$
Змінна	$X_{13} = 0,009281834$	$X_{23} = 0,656489549$	$X_{33} = 0,003379635$
Змінна	-	$X_{24} = 0,002303976$	$X_{34} = 0,015208435$
Змінна	-	$X_{25} = 0,030996617$	$X_{35} = 0,038548624$
Змінна	-	-	$X_{36} = 0,000392863$
Змінна	-	-	$X_{37} = 0,062018685$

Продовження таблиці 10

Нижні 95 %			
У-перетин	-	-	-
Змінна	$X_{11} = 1,727560285$	$X_{21} = 0,499140411$	$X_{31} = 0,008312814$
Змінна	$X_{12} = 4,06405001$	$X_{22} = 1,058875296$	$X_{32} = -0,000971615$
Змінна	$X_{13} = -0,231876026$	$X_{23} = -0,069196016$	$X_{33} = -0,10436965$
Змінна	-	$X_{24} = 0,264878996$	$X_{34} = 0,037373243$
Змінна	-	$X_{25} = 4,73476E-05$	$X_{35} = -0,000524038$
Змінна	-	-	$X_{36} = 0,000184251$
Змінна	-	-	$X_{37} = -0,003011544$
Верхні 95 %			
У-перетин	-	-	-
Змінна	$X_{11} = 4,842555073$	$X_{21} = 2,012332877$	$X_{31} = 0,559590205$
Змінна	$X_{12} = 9,160749673$	$X_{22} = 3,082400152$	$X_{32} = 0,730930292$
Змінна	$X_{13} = -0,035311663$	$X_{23} = 0,108222643$	$X_{33} = -0,0229466$
Змінна	-	$X_{24} = 1,104274404$	$X_{34} = 0,322240007$
Змінна	-	$X_{25} = 0,000921375$	$X_{35} = -1,52459E-05$
Змінна	-	-	$X_{36} = 0,000566125$
Змінна	-	-	$X_{37} = 0,115046615$
Нижні 95,0 %			
У-перетин	-	-	-
Змінна	$X_{11} = 1,727560285$	$X_{21} = 0,499140411$	$X_{31} = 0,008312814$
Змінна	$X_{12} = 4,06405001$	$X_{22} = 1,058875296$	$X_{32} = -0,000971615$
Змінна	$X_{13} = -0,231876026$	$X_{23} = -0,069196016$	$X_{33} = -0,10436965$
Змінна	-	$X_{24} = 0,264878996$	$X_{34} = 0,037373243$
Змінна	-	$X_{25} = 4,73476E-05$	$X_{35} = -0,000524038$
Змінна	-	-	$X_{36} = 0,000184251$
Змінна	-	-	$X_{37} = -0,003011544$
Верхні 95 %			
У-перетин	-	-	-
Змінна	$X_{11} = 4,842555073$	$X_{21} = 2,012332877$	$X_{31} = 0,559590205$
Змінна	$X_{12} = 9,160749673$	$X_{22} = 3,082400152$	$X_{32} = 0,730930292$
Змінна	$X_{13} = -0,035311663$	$X_{23} = 0,108222643$	$X_{33} = -0,0229466$
Змінна	-	$X_{24} = 1,104274404$	$X_{34} = 0,322240007$
Змінна	-	$X_{25} = 0,000921375$	$X_{35} = -1,52459E-05$
Змінна	-	-	$X_{36} = 0,000566125$
Змінна	-	-	$X_{37} = 0,115046615$
Примітка:	X_{11} – відсоткові доходи X_{12} – відсоткові витрати X_{13} – резерви під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів	X_{21} – відсоткові витрати X_{22} – резерви X_{23} – кредити та загальна заборгованість клієнтів X_{24} – резерви під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів X_{25} – власний капітал	X_{31} – відсоткові витрати X_{32} – резерви X_{33} – кредити та загальна заборгованість клієнтів X_{34} – резерви під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів X_{35} – власний капітал X_{36} – статутний капітал X_{37} – депозити клієнтів

*Складено автором.

З даних таблиці можна зробити наступні висновки.

Серед усіх чинників першої групи (державні банки) найбільший тиск чинять відсоткові витрати банків, які вони несуть у процесі здійснення власної діяльності (змінна X_{12}), а також їхні відсоткові доходи (змінна X_{11}), при значно меншому впливі показника резервів під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів (змінна X_{13}). Це пояснюється тим, що регулювання діяльності державних банків завжди було централізованим та координованим з єдиного, доволі консервативного центру. До того ж, на відміну від банків з другої та третьої груп, зобов'язання банків з групи 1 забезпечені державними гарантіями та регулярною підтримкою, що об'єктивно впливає на політику зазначених банківських установ на ринку.

Цікавою та доволі закономірною виявилась ситуація для банків з іноземним капіталом. Відповідне значення показника кредитів та заборгованості клієнтів (змінна X_{23}), виявились незначущими. Однак найбільший вплив на результат чинить обсяг сформованих резервів (змінна X_{22}) та відсоткові витрати (змінна X_{21}), меншою мірою – показник резервів під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів (змінна X_{24}). При цьому вплив показника власного капіталу банків (змінна X_{25}) на чистий прибуток (або збиток) майже відсутній. Такий результат лише підтверджує тезу про те, що їхня діяльність супроводжується якісним та мотивованим корпоративним менеджментом, в основі якого передові, як правило, європейські стандарти та спрямованість на ефективні операційні моделі. Це дає можливість стверджувати, що саме ці банки практично не чинять впливу, який спроможний негативно вплинути на ключовий показник банківської діяльності.

Щодо банків третьої групи (інші банки – банки з приватним капіталом), то тут склалась наступна ситуація. Найбільший вплив на результуючий показник у межах групи здійснюють відсоткові витрати (змінна X_{31}), сформовані резерви (змінна X_{32}), а також резерви під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів (змінна X_{34}). Водночас інші показники, як-от: надані кредити та загальна заборгованість клієнтів (змінна X_{33}), власний (змінна X_{35}) та статутний капітал банків (змінна X_{36}), мають значно менший або майже нульовий вплив. Як видно з переліку, більшість показників є орієнтованими на активні банківські операції, при цьому два з них – показники капіталів – відповідають за зваженість політики банківських установ на ринку, не дозволяючи переходити «прийнятну» межу у співвідношенні «прибуток-ризик». З іншого боку, показник обсягу залучених депозитів (X_{37}) є статистично не значущим. Така ситуація пояснюється тим, що банки з Групи 3 проводять диверсифікаційну політику щодо джерел залучення фінансових ресурсів та використовують багатогранний інструментарій щодо напрямків їхнього розміщення, знижуючи таким чином загальний рівень ризиків та потенційних збитків.

З огляду на отримані результати за кожною з Груп банків було побудовано узагальнену модель для банківської системи.

Відповідно до отриманих результатів R-квадрат дорівнює 0,81. Це означає, що знайдена функція регресії на 81 % описує зв'язок між вихідними значеннями Y і X , у той час, як 19 % припадає на інші фактори, що безпосередньо не входять до моделі. При цьому модель є значущою за F-критерієм Фішера. Усі змінні X мають P -значення $< 0,05$, а відтак є статистично значущими.

Зокрема, було виявлено зворотну залежність прибутку банківської системи (Y) загалом від обсягу наданих кредитів та загальної заборгованості клієнтів банків з Групи 3 (змінна X_{33}), пряму залежність від обсягу залучених депозитів банками Групи 1 (змінна X_2), а також пряму залежність від резервів під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів банків Групи 1 (змінна X_{13}).

Кількісно залежність описується наступним чином. За незмінного середнього рівня інших факторів у моделі:

- при зміні значення обсягу наданих кредитів та загальної заборгованості клієнтів банків з Групи 3 (змінна X_{33}) на 1%, значення результуючого показника змінюється на -0,16 %;
- при зміні значення обсягу залучених депозитів банками Групи 1 (змінна X_2) на 1 %, значення результуючого показника змінюється на 0,64 %;
- при зміні значення резервів під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів банків Групи 1 (змінна X_{13}) на 1 %, значення результуючого показника змінюється на 1,078 %.

Отримані результати свідчать про те, що дійсно окремі показники, які здійснюють тиск на фінансовий результат на рівні групи, мають вплив на чистий прибуток (або збиток) банківської системи загалом. При цьому не слід відкидати вплив й інших факторів, які не входили до моделей на рівні груп, на результуючий показник за банківською системою. Так для узагальненої моделі банківської системи значущим є вплив обсягу залучених депозитів банками Групи 1. Це пояснюється тим, що частка держбанків у депозитах населення за 2017 рік збільшилася і склала 62,5 % [37]. А оскільки депозити є одним з ключових джерел залучення фінансових ресурсів для банківських установ, від ефективності цього процесу буде залежати й кінцевий фінансовий результат.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отримані моделі підтверджують тезу про те, що банківська система не є формальною сумою окремих груп банків, а виступає складною інтегральною системою, в якій кожна з груп відіграє власну роль. Як наслідок, причинно-наслідкові зв'язки «фактор – фінансовий результат» на рівні окремих груп та системи загалом можуть відрізнятися. Саме тому якісна оцінка ефективності функціонування банківської системи України потребує подальшого змістовного дослідження.

Список літератури

1. Барановський, О. І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання: монографія / О. І. Барановський – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 754 с.
2. Белінська, Я. В. Механізм забезпечення фінансової стабільності: структура, інструменти, напрями розвитку. – Стратегічні пріоритети / Я. В. Белінська – 2012. – №1(22). – С. 72 – 84.
3. Белова, І. В. Визначення фінансової стабільності України / І. В. Белова, С. В. Башлай // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 7. – С. 25 – 31.
4. Дзюблюк, О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: монографія / О. В. Дзюблюк, Р. В. Михайлюк. – Тернопіль: Терно-граф, 2009. – 316 с.
5. Довгань, Ж. М. Фінансова стійкість банківської системи України: проблеми оцінки та забезпечення: монографія / Ж. М. Довгань. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 448 с
6. Пшик, Б. І. Фінансова стабільність: сутність та особливості прояву / Б. І. Пшик // Вісник СевНТУ. – 2013. – № 138. – С. 91–96.
7. Унковська, Т. Системне розуміння фінансової стабільності: розв'язання парадоксів / Т. Унковська // Економічна теорія. – 2009. – №4. – С. 14 – 33.
8. Саврадим, В. М. Фінансова стабільність: теоретичні обґрунтування й практичні підходи / В. М. Саврадим // Наукові праці НДФІ. – 2013. – Вип. 4. – С. 30–37.
9. Безродна, О. С. Теоретико-методичні аспекти оцінювання фінансової стабільності банківської системи. Проблеми економіки / О. С. Безродна, В. О. Лесик – 2017. – №2. – С. 251–263.
10. Бобиль, В. В. Удосконалення моделі оцінки фінансової стійкості сучасної банківської системи. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/v/udoskonalennya-modeli-otsinki-finansovoyi-stiykosti-suchasnoyi-bankivskoyi-sistemi>.
11. Д'яконова, І. І. Дослідження оцінки рівня фінансової стабільності як складового елемента механізму державного регулювання банківської системи / І. І. Д'яконова, Є. Ю. Мордань // Бізнес-Інформ. – 2015. – №1. – С. 302–306.
12. Карчева, Г. Т. Проблеми забезпечення фінансової стійкості банківської системи в умовах макроекономічної нестабільності / Г. Т. Карчева // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова – 2016. – Т. 21. – Випуск 5 (47). – С. 146 – 150.
13. Коваленко, В. Теоретичні та методичні підходи до оцінювання фінансової стабільності банківської системи / В. Коваленко, Ю. Гаркуша // Вісник Національного банку України. – 2013. – №9. – С. 126–131.
14. Лінтур, І. В. Оцінка фінансової стійкості банківської системи на основі індикаторів та економічних нормативів / І. В. Лінтур, Т. В. Кочік // Економіка та суспільство. – 2016. – № 7. – С. 779 – 785.
15. Майба, В. В. Рейтингове оцінювання фінансової стійкості комерційних банків [Електронний ресурс] / В. В. Майба // Ефективна економіка. – 2010. – №5. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=222>.
16. Міщенко, В. Інструментальне забезпечення стабільності банківської системи на основі розробки агрегованого індексу / В. Міщенко, О. Малютін // Вісник Національного банку України. – 2015. – №4. – С. 32–37.
17. Телишевська, Л. І. Оцінювання фінансової стійкості банків як елемента управління / Л. І. Телишевська, А. М. Коренська // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 8. – С. 986–990.
18. Погореленко, Н. П. Теоретичні основи щодо співставлення стійкості та стабільності функціонування банківської системи / Н. П. Погореленко // Економічний простір. – 2014. – №89. – С. 128–141.
19. «Положення про порядок визначення системно важливих банків», затверджене Постановою Правління Національного банку України 25.12.2014р., №863. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=13264040>.
20. Рішення Комітету з питань нагляду та Рішення Комітету з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем Національного банку України № 78 від 16.02.2016р. щодо визначення трьох системно важливих банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27652722.
21. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена Постановою Правління Національного банку України від 26.09.2001., №841/6-32 (зі змінами та доповненнями)

- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01/paran1326#n1326>
22. Рішення Правління Національного банку України від 23.02.2017 р., №100-рш про визначення системно важливих банків на 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=44475382
 23. Семріяд, А. Системно важливі фінансові установи: критерії, проблеми та регулювання / Україні фінансова: інформаційно-аналітичний портал Українське агентство фінансового розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/drn/107.htm.
 24. Рішення НБУ від 02.10.2015р. №664 «Про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію ПАТ «Дельта Банк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=22285248
 25. Лавренюк, В. В. Системно важливі банки та їх вплив на стабільність банківської системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://kneu.edu.ua/userfiles/d-26.006.04/2016/dis_Lavreniuk_V_V_V.pdf
 26. Погореленко, Н. П. Основні концептуальні положення функціонування та розвитку українських державних банків / Н. П. Погореленко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2018. – №1(24). – С. 15-29.
 27. Уряд підтримав оновлені Засади стратегічного реформування державного банківського сектору [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-pidtrimav-onovleni-zasadi-strategichnogo-reformuvannya-derzhavnogo-bankivskogo-sektoru>.
 28. Статистика діяльності банків України станом на 01.01.2017 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43707167>.
 29. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
 30. Постанова Правління Національного банку України «Про приведення статутного капіталу банків у відповідність до мінімально встановленого розміру» № 464 від 06.08.20014р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0464500-14>.
 31. Постанова Правління Національного банку України «Про збільшення капіталу банків» № 58 від 04.02.2016р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0058500-16>.
 32. Постанова Правління Національного банку України «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» № 242 від 07.04.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0242500-16>.
 33. Постанови №2 від 11.01.2017 року «Про визнання такою, що втратила чинність, постанови Правління Національного банку України №57 від 04.02.2016 р.». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=42298726>.
 34. Постанова Правління Національного банку України «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» № 136 від 21.12.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0136500-17>.
 35. Національний банк пом'якшив графік збільшення мінімального розміру статутного та регулятивного капіталу банків. Прес-реліз від 22.12.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=61023905&cat_id=55838&utm_source=Viber&utm_medium=Chat&utm_campaign=Private.
 36. Статистика з офіційного сайту Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65162&cat_id=36674.
 37. Огляд банківського сектору. Випуск 6. Лютий 2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=64628171>.

References

1. Baranovsky, A. (2012). *Financial crises: prerequisites, consequences and prevention*. Kyiv: National reserve trade-economic University.
2. Belinskaya, I. V.(2012). Mechanism to ensure financial stability: structure, tools, trends of development. *Strategic priorities*.
3. Belova, I. (2013). Determination of financial stability. *Bulletin of the National Bank of Ukraine*.
4. Dzubluk, O. V. (2009). *Financial sustainability of banks as the basis of the effective functioning of the credit system: monograph*. Ternopil: Terno-graph.
5. Dovgan, M. (2012). *Financial stability of banking systems of Ukraine: problems of assessment and security: monograph*. Sumy: The NBU.
6. Zilch, B. (2013). Financial stability: the essence and features of manifestation. *Vestnik SevNTU*.

-
7. Unkovska, T. (2009). *Systemic understanding of financial stability: solving paradoxes*. Kyiv: Economic theory.
 8. Savradim, V. M. (2013). Financial stability: a theoretical study and practical approaches. *The research papers NDFI*.
 9. Bezrodna, O. S., Lesyk, V. (2017). Theoretic-methodological aspects of evaluation of financial stability of the banking system. *Problems of the economy*.
 10. Bobil, V. V. (2011) *Improvement of models for estimation of financial sustainability of a modern banking system*. [E-Reader Version]. Retrieved from: <https://cyberleninka.ru/article/v/udoskonalennya-modeli-otsinki-finansovoyi-stiykosti-suchasnoyi-bankivskoyi-sistemi>.
 11. Dakonova, I. I, Mordan, Y. Y. (2015). Studies assess the level of financial stability as the skladovogo element of the mechanism of government regulation of the banking system. *Business-inform*.
 12. Karceva, G. T. (2016). Problems of ensuring the financial stability of the banking system in the conditions of macroeconomic instability. *Bulletin of I. I. Mechnikov ONU*.
 13. Kovalenko, V., Garkusha, Y. (2013). Theoretical and methodological approaches to the assessment of financial stability of the banking system. *Bulletin of the National Bank of Ukraine*.
 14. Lintur, I., Kocik, T. V. (2016). Estimation of financial stability of the banking system on the basis of the indicators and the prudential. *Economy and society*.
 15. Maiba, V. (2010). Rating evaluation of the financial sustainability of the commercial banks. *Efficient economy*. [E-Reader Version]. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=222>.
 16. Mishchenko, O. Malyutin, O. (2015). Instrumental stability of the banking system on the basis of the development of aggregate index. *Bulletin of the National Bank of Ukraine*.
 17. Telisevska, I. I. Korenska, A. M. (2015). Evaluation of the financial sustainability of the banks as an element of management. *Global and national issues*.
 18. Pogorelenko, N. P. (2014). Theoretical basis for comparison of the sustainability and stability of the banking system functioning. *Economic space*.
 19. *The provisions on the procedure for the definition of systemically important banks "approved by the Decree of the National Bank of Ukraine 25.12.2014, no. 863*. [E-Reader Version]. Retrieved from <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=13264040>.
 20. *The decision of the Committee on supervision and the decision of the Committee on supervision and regulation of banks, supervision of the National Bank of Ukraine № 78 from 16.02.2016 p. for the determination of three systematically important banks*. [E-Reader Version]. Retrieved from: https://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27652722.
 21. *Instructions about the order of regulation of banks in Ukraine, approved by the Decree of the National Bank of Ukraine dated 26.09.2001. № 841/6-32 (with changes and additions)*. [E-Reader Version]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01/paran1326#n1326>.
 22. *Decision of the Board of the National Bank of Ukraine dated 23.02.2017, # 100-chocolate on the definition of systemically important banks to the year 2017*. [E-Reader Version]. Retrieved from https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=44475382.
 23. Semriad A. (2010). *Systemically important financial institutions: criteria, problems and adjustment*. Ukraine financial: information-analytical portal of the Ukrainian Agency of financial development.
 24. *The decision of the NBU on 02.10.2015 p. No. 664 "revocation of banking licence and the Elimination of PJSC «Delta Bank»*. [E-Reader Version]. Retrieved from https://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=22285248.
 25. Lavrenyuk, V. (2016) *Systemically important banks and their impact on the stability of the banking system*. [E-Reader Version]. Retrieved from https://kneu.edu.ua/userfiles/d-26.006.04/2016/dis_Lavreniuk_V_V_V.pdf.
 26. Pogorelenko, N. P.(2018) *Basic conceptual functioning and development of the Ukrainian. State banks financial-credit activity: problems of theory and practice*.
 27. *The Government supports the updated principles of the strategic reform of the State banking sector/government portal*. [E-Reader Version]. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-pidtrimav-onovleni-zasadistrategichnogo-reformuvannya-derzhavnogo-bankivskogo-sektoru>.
 28. *Statistics of banks of Ukraine as of 01.01.2017 year*. [E-Reader Version]. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43707167>.
 29. *Law of Ukraine "on banks and banking activity" dated 07.12.2000, № 2121-III (with changes and additions)*. [E-Reader Version]. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
 30. *Decree of the National Bank of Ukraine "about bringing the authorized capital of banks in compliance with the minimum standard size no. 464 of 06.08.20014*. [E-Reader Version]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0464500-14>
 31. *Decree of the National Bank of Ukraine "about banks ' capital increase no. 58 of 04.02.2016* . [E-Reader Version]. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v005850>.
-

-
32. *The Decree of the National Bank of Ukraine "on amending certain legislative acts of the National Bank of Ukraine No. 242 of 07.04.2016.* [E-Reader Version]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0242500-16>.
 33. *Resolution No. 2 from 11.01.2017, on the recognition that repealed statutes of the National Bank of Ukraine № 57 from 04.02.2016 2011.* [E-Reader Version]. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=42298726>.
 34. *Decree of the National Bank of Ukraine "on amending certain legislative acts of the National Bank of Ukraine No. 136 of 21.12.2017* [E-Reader Version]. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0136500-17>.
 35. *National Bank reduced schedule increase the minimum authorized and regulatory capital of banks. Press release from 22.12.2017* [E-Reader Version]. Retrieved from: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=61023905&.
 36. *Statistics from the official website of the National Bank of Ukraine.* [E-Reader Version]. Retrieved from: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65162&cat_id.
 37. *A review of the banking sector. Issue 6. February 2018 year.* [E-Reader Version]. Retrieved from <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=64628171>.

Стаття надійшла до редакції 06.03.2018 р.